

PSYKOLOGI

Udviklingspsykologiske betragtninger

Af Per Svoldgaard

Hundens adfærd bestemmes af 1) Hundens erfaringer, d.v.s. tillært viden; 2) De medfødte anlæg og i hvor høj grad disse anlæg er blevet stimuleret; 3) Samt hundens udviklingsmæssige alder. De to førstnævnte punkter har jeg været inde på i mine to forudgående artikler om henholdsvis »indlæringsprincipper« og »dyrepsykologiske grundbegreber«. Emnet for denne tredje artikel vil derfor passende være at se på *”hundens udvikling fra fødsel til voksen hund”*.

Selve fødslen vil jeg ikke gå ind i en dybere behandling af. Det vil jeg overlade til andre i den henseende mere erfarne end jeg (opdrættene??). De første 2 uger (af Trumier kaldt for den vegetative fase), er der heller ikke meget at sige om. Øjne og ører er stadig lukkede, men hvalpen reagerer dog på store temperaturforandringer, berøring og på lugte. I det store hele laver hvalpen i denne fase ikke andet end at tage på i vægt (den forøger sin vægt til 2-3 gange fødselsvægten) og sove. Kan man så ud af en sådan »grønsag« af en hvalp sige noget om hvor god mentalt set den som voksen hund vil blive. Nyere tids adfærdsforskere mener helt klart JA! Hvorfor? Alle de adfærdsmønstre og instinkter, som præger den lille hvalp i denne fase er fastlagt i centralnervesystemet (mellemhjernen og den forlængede rygmarv). Er disse adfærdsmønstre og instinkter svage, er det altså et tegn på, at centralnervesystemet ikke er i orden. Men når udgangspunktet ikke er godt, kan man vel heller ikke vente, at hvalpen skal udvikle sig til en mentalt sund og væsensstærk hund? Den 3. uge - overgangsfasen. Selv om øjenspalterne og øregangene begynder at åbne sig allerede omkring den 13. levedag, så begynder disse to sanser først rigtigt at fungere omkring 17.-18. levedag. Næsen bliver også nu i stigende grad brugt til at undersøge omgivelserne. Hvalpens evne til at ”gå rigtigt” udvikles nu for alvor, og den begynder at gå på opdagelse i de allernærmeste omgivelser (kuldøskende, og stadig kun inden for fødelejet). Hos »naturhunden« vil moderen og faderen på 18. levedag begynde at give tilskudsfoder i form af opgyldt mad (langt de fleste tamhunde har helt mistet dette instinkt). *Den 21. dag* forlader de små hvalpe for første gang fødselslejet og tager den store verden i øjesyn.

Prægningsfasen (4. til og med 7. uge).

Denne periode har fået sit navn på grund af den store betydning som denne fase har for hvalpens senere udvikling og for dens opfattelse af "omverdenen". Skulle hvalpen i denne periode blive fuldstændig berøvet muligheden for at komme i kontakt med mennesker, vil den i al fremtid have problemer med kontakt med mennesker. Ingen kontaktglæde. Det bedste man vil kunne opnå er en vis "tamhed". Hvalpens opfattelse af mennesker som artsfæller grundlægges altså i denne periode. På samme måde som hvalpen præges på mennesker, sker der også til en vis grad, i hvert fald hos "naturhunde", en prægning på føde. Hvalpen lærer at indtage anden føde end modermælken. Den føde som "forældrene" præsenterer hvalpen for, vil fremover blive foretrukket frem for alt andet. Denne indlæring (prægning) sker via hvalpens øgede brug af næsen. Brug af næsen til opsøgning af føde grundlægges således også i denne periode. Som opdrætter burde man tænke på dette ved at give hvalpene rig lejlighed til at bruge næsen - f.eks. ved at tilrettelægge nogle øvelser, hvor hvalpen skal opsøge en luns kød! I denne periode begynder hvalpene nu for alvor at lege - jagt/forfølgelseslege og kampe. Under disse lege ses også de første tendenser til dominans og forsvarslust. Kontakt med andre ældre hunde på dette tidspunkt spiller også en vis rolle for hvalpens senere omgang med andre hunde.

Socialiseringsfasen (8. til og med 12. uge).

I denne periode overgår prægningen til hvad man, kunne kalde lederprægning. Grundlaget for senere at indgå i floklivets mangeartede sociale funktioner lægges i denne periode. Det, for arten (og for os), så vigtige samarbejde starter nu sin udvikling. Det tætte bånd til floklederen (hundeføreren NB!) knyttes også nu. Derfor er det særlig vigtigt, at det meste af hvalpens beskæftigelse er centreret omkring floklederen. Under "naturlige" forhold har faderen nu overtaget en stor del af opdragelsen og beskæftiger hvalpene på en sådan måde, så de ser en gud i ham. Hvalpene bliver undervist i jagtsamarbejdets mange facetter - ofte med faderen i bytte-rollen. Villigheden og lysten til at lære grundlægges ligeledes nu og udbygges i den efterfølgende fase. Alle disse forhold gør det jo kun, helt indlysende, at 8-ugers alderen er den bedste alder for hvalpen at skifte hjem!

I takt med den stigende motoriske udvikling øges hvalpenes jagt- og kampe i styrke og voldsomhed. I »naturflokk« begynder forældrehundene nu også at bringe småt levende bytte

med hjem til hvalpene, så de nu får lejlighed til at øve realistiske jagter - byttedriften og de tilhørende instinkter trænes og udvikles. Allerede nu kan hundeføreren med henblik på den senere træning beskæftige hvalpen med byttedriftsfremmende øvelser (selvfølgelig tilpasset til hvalpens udviklingsstadiet). Hører man til den slags hundeførere, der har set fordelene ved brug af bold i forbindelse med træningen, er det nu på dette alderstrin man skal starte med boldlege.

Rangordensfasen eller dominansfasen (13. 16. uge).

I denne periode sker der en forøgelse af produktionen af det mandlige kønshormon. Dette forøger aggressiviteten og lysten til at dominere. I naturen udvikles der en rangorden mellem hvalpene. Blot en til to måneder senere vil disse hvalpe, på afstand, følge med på jagter, og af den grund skal alle rangordensstridigheder være afgjort inden de er blevet så gamle. Flokken har ikke råd til, at der under en jagt opstår stridigheder om rangfølgen. Rangordensdannelsen bevirker ofte ret voldsomme slagsmål, aggressivitet og uro inden for hvalpeflokkene. Hvalpe med stor dominans vil ofte søge at udnytte det til at forhøje sin rang. Hvalpe med lille dominans bliver tabere i dette spil.

Stor dominans. Som sagt forøger den hormonale forandring aggressiviteten. Finder hvalpen i denne fase ud af at udnytte denne forøgede aggressivitet til at tilkæmpe sig magtpositioner, så risikerer man, at dens dominans overudvikles. En sådan hvalp vil let udvikle sig til en tyrann både over for andre hunde, men ofte også derhjemme over for familien -. Ved hvalpe med lidt for store anlæg for dominans, skal man passe på ikke at give den lejlighed til at afprøve sin dominans. Et eksempel: En hvalp med rigelig dominans har fundet en sko, som den nu ved knurren og biden (i skoen) hævder sin ret over, når et medlem af familien nærmer sig. Forsøger man her med magt at tage tyvegods fra hvalpen, får den netop lejlighed til at udfolde sin aggressivitet/dominans over skoen. Den får så at sige trænet sin dominans gennem forsvarsadfærd - hvilket man selvfølgelig helst skulle undgå. I stedet for så prøv at aflede hundens opmærksomhed fra skoen og så roligt samle den op. Herved får den ikke mulighed for at udfolde - og dermed udvikle sin dominans. Afledning er nøgleordet, hvis hvalpen lægger op til situationer, hvor den kan afprøve sin dominans. Straf i disse situationer er fuldstændig meningsløs - ved lidt hårdere hvalpe vil det snarere forøge aggressiviteten i hvalpens dominansforsøg. Lader man en sådan dominant hvalp løbe frit og "lege" med andre jævnaldrende, på f.eks. et hvalpehold, opstår der uvægerligt problemer. Ikke alene får den dominante hvalp masser af mulighed for at træne og udvikle sin

dominans, men den giver også alle de andre hvalpe en række uheldige oplevelser. Selv hvalpe med normale dominansanlæg kan udvikle sig til sande "hundehadere". Hvalpe med lille dominans vil få deres selvsikkerhed yderligere nedsat. I begge tilfælde vil det være ødelæggende for, eller i hvert fald vanskeliggøre, senere dressurarbejde.

For lille dominans. Hvalpe med ringe anlæg for dominans udvikler sig let, ved gentagne nederlag til bløde, krybende, underdanige, usikre hunde, og de er som sagt meget svære at dressere. Sådanne hvalpe skal have lov til at udfolde en vis grad af dominans. Lege, hvor hvalpen får lov til at fratage føreren en eller anden ting, kan være med til at indgyde selvsikkerhed. Byttedriftsarbejde øger også selvsikkerheden. Hvalpen må tro, at den er "stor og stærk". Det siger sig selv, at hårdhændet behandling af den type hund er en "døds synd". Ved blødere hvalpe vil straf sætte hvalpen i en meget belastende konfliktsituation (de to uforenelige drifter aggressionsdriften og flugt-/undvigedriften aktiveres samtidig - hvilket er en meget stærk belastning for nervesystemet! - i værste fald med varige skader til følge). "Leg" med andre normale eller dominante jævnaldrende hvalpe kan forvolde uoprettelig skade på den hvalp med de små dominansanlæg!

En sidste ting, der er værd at tage med i betragtning her under »rangordensfasen« er den kendsgerning, at hvalpene (i naturen) i den alder begynder at udvikle en meget stærk tilknytning/binding til ranghøjere voksne dyr i flokken. De nærmest »hænger« ved faderhunden i denne periode. Det viser jo blot med al tydelighed vigtigheden af, at hund-fører forholdet må stå i højsædet.

Flokdannelsesfasen (5. - 7. måned).

Omkring 5. mdr. indtræder der en "rolig periode". Hormonerne kommer igen i balance. I "naturen" er rangordensstridighederne nu bilagt, og hvalpene samles nu ofte i større flokke sammen med andre familiefæller. Hos f.eks. ulve vil man være nået frem til efteråret og dermed vil ulvens byttedyr begynde at vandre - ulvene samles og følger efter. Hvalpene udvikler sig nu fysisk til næsten fuldvoksen størrelse og får nu lov til at komme med på jagter. De bliver derfor også nu i stand til at kapere mere indlæringsmæssigt, men på grund af den endnu manglende psykiske modenhed bør enhver træning ske uden brug af tvang (straf).

Pubertetsfasen/"fysisk kønsmodenhed" (7. 10. mdr.).

Nu bliver hunden fysisk kønsmoden. Tæven får sin første løbetid, og hannerne begynder som

regel at lette ben. Lige før og under perioden sker der igen nogle forskydninger i hormonbalancen. Det gør for tævens vedkommende, at hun bliver lettere irriteret (aggressiv) - specielt i løbetidens første og sidste fase (i den parringsvillige periode er hun mere venlig). På grund af de hormonale forandringer kan der igen opstå rangstridigheder/dominansyttringer, hvis voldsomhed er meget afhængig af, hvor godt det i rangordningsfasen er lykkedes at dæmpe "overskydende dominans". Har man ikke, ved stærkt dominante hunde, haft held til dette, er det her i pubertetsfasen man skal sætte alt ind på at "redde stumperne". Afledning frem for vold er stadig hovedreglen. Afledning kan dog nu i stigende grad ske gennem den lydighed, hunden har lært i den foregående fase. For de dominanssvage hundes vedkommende skal man fortsat passe på, at der ikke opstår konfliktsituationer.

Der kan for tævernes vedkommende godt opstå en pirrelig periode omkring 53.dag efter den første løbetid. Hun kan være indbildt drægtig, og kan endda producere mælk. Skulle en sådan skindrægtighed opstå, vil tæven ofte "adoptere" forskellige ting som en slags erstatning for hvalpe, og hun vil ofte være parat til at forsvare disse erstatninger, som var de rigtige hvalpe. Pas på med hvordan tæven bliver behandlet i en sådan situation. Forsøger ejeren med magt at fratage tæven sine "kunstige hvalpe" er det med risiko for, at han bliver bidt af sin ellers så fordragelige tæve.

Ved nervemæssigt lidt svagere hunde (lille dominans) er denne fase kritisk, da hormonforandringerne forstærker aggressiviteten, men på grund af det lidt svagere nervesystem kan den ikke magte/styre sin aggressivitet og kommer derved let i konflikt.

Den næste periode er ofte blevet kaldt "**dressurperioden**" og strækker sig fra ca. 10. -17. mdr. Hormonerne kommer i balance igen og skaber herved "ro" til igen at modtage indlæring. Den fysiske udvikling har nu, som regel, givet hunden en vis robusthed, der gør, at den nu kan tåle egentlig dressur, og har man under de forrige perioder formået at udvikle hunden rigtigt, så er den nu for alvor egnet til at modtage større uddannelsesprogrammer.

Omkring 17. - 22. mdr. (perioden kan trække ud i den sidste ende - ofte til op over 2 års alderen) indtræder den "**psykiske kønsmodenhed**". I vild tilstand starter de første egentlige par-dannelser med henblik på parring, men i en flok er det kun få, der kommer til at parre sig. Hunde med alt for stor dominans, og som ikke har fået dæmpet dette under opvæksten, vil nu sætte

mere kraft og alvor i sine dominansytringer og ender ofte her med at tage magten i familien. Dominanssvage hunde vil let opleve konfliktsituationer i lighed med de tidligere "kritiske" perioder. Dressurarbejdet må derfor udføres med en vis forsigtighed i denne periode.

Har man forstået at iagttage sin hund under opvæksten og forstået at forholde sig rigtigt under de forskellige udviklingsperioder, skulle man, med et rimeligt udgangsmateriale, nu have skabt sig optimale muligheder for at have en god hund både hjemme og på træningspladsen - i mange år fremover.

P. S. N.